

BURSA VAKFIYELERI –I, dr. Hasan Basri Öcalan, dr. Sezai Sevim i dr., Doğan Yavaş, Bursa Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş., Bursa, 2013., 647 str.

Islamska civilizacije bi se u najkraćem mogla okarakterisati kao “civilizacija vakufa”. Njen temelj, koji se ogleda u kur’anskome principu “činjenja dobra”, bio je povod služenja islamu kroz cijelu njegovu historiju. Praksu vakufljenja, koju je lično utemeljio Muhammed, a.s., brižljivo su kroz različita državna uređenja čuvale sve generacije muslimana do današnjih dana.

Poseban pečat institucionalizaciji vakufa u islamskome društvu nesumnjivo je dalo Osmansko Carstvo, kao jedan od najznačajnijih državnih okvira u muslimanskoj historiji. Njezin osnivač Sultan Osman, pa čak i njegovih prethodnici iz dinastije Seldžuka, nastojali su osnivanjem vakufa olakšati svakodnevni život stanovništva gradeći nove puteve, karavansaraje, mostove, bolnice, škole, džamije, tekije, hamame i česme. Za njihovu dugoročnu samoodrživost ustanovljeni su brojni samostalni izvori prihoda. Ovo je ujedno bio i značajan faktor za pridobijanje naklonosti kako domaćeg, tako i stanovništva koje nije bilo u sastavu Osmanske države u okviru takozvane “istimalet” politike. Značaj institucije vakufa se ne ogleda samo u tome što su to bili nukleusi oko kojih su se arhitektonski razvijali gradovi, već je vakuf imao primarnu ulogu u vjerskom, socijalnom, zdravstvenom, komunalnom i svakom drugom segmentu svakodnevnoga života. Na taj način vakufi, odnosno vakufname kao službeni diplomatski dokumenti o osnivanju vakufa, imaju i prvorazredni historiografski značaj.

Od osnivanja Osmanskoga Carstva pa sve do osvajanja Istanbula Bursa je bila administrativna prijestolnica, trgovačka žila kucavica i najnaseljeniji grad u okviru Carstva. Prvih šest sultana svoj vječni smiraj našlo je upravo u Bursi, gdje se nalaze najstariji pisani izvori za proučavanje Osmanskoga Carstva u cjelini. Neki od najstarijih vakufa Osmanskoga Carstva, osnovanih u Bursi, još uvijek su u funkciji, što predstavlja poseban kuriozitet.

Djelo „Bursa Vakfiyeleri I“ (Vakufname Burse, I) nastalo je kao rezultat projekta kojeg je vodio Istraživački centar Grada Burse (Bursa Büyükşehir Belediyesi Araştırmaları Merkezi) i predstavlja prvi dio izdanja o vakufnama Burse. U njegovoj pripremi učestvovali su profesori sa Odsjeka za historiju Fakulteta za humanističke nauke i književnost Univerziteta Uludağ dr. Hasan Basri Öcalan i dr. Sezai Sevim, te profesor na Odsjeku za historiju umjetnosti dr. Doğan Yavaş. Publikacija se sastoji iz četiri cjeline: Uvod, vakufname, rječnik i izvori.

U uvodnome dijelu se napominje da je djelo rezultat sakupljanja postojećih vakufnama koje se odnose na vakufe osnovane na području grada Burse od osnivanja Osmanskoga Carstva pa do njegovoga raspada, zatim sačinjavanja regesti navedenih vakufnama, te sačinjavanja fotografija vakufskih objekata. Navodi se napomena da ovim projektom nisu obuhvaćeni brojni pokretni vakufi, kao što su novčani ili avariz vakufi.

Ono što je posebno značajno za obradu vakufnama u cjelini jeste metodološki obrazac na osnovu kojeg je sačinjen prikaz spomenutih vakufnama. Vakufname su poredane hronološki, te obrađene u tri zasebne cjeline. U prvoj cjelini navodi se sažetak prijevoda vakufname, potom sačuvane fotografije vakufa iz prošlosti, kao i fotografije trenutnoga stanja vakufa, te na kraju original vakufname, ukoliko postoji, ili pak različiti prijepisi vakufname.

U cjelini koja tretira regestu ili sažetak vakufname navode se slijedeći metapodaci: osnivač vakufa, datum osnivanja, sudska potvrda, predmet vakufa, uslovi vakifa, službenici vakufa, svjedoci, pisar, jezik, fizičke karakteristike vakufname i njen trenutni smještaj. Nakon navedenog dijela u formi napomena navode se detaljniji podaci o vakufu i vakufnama, te biografija vakifa. U cjelini koja se odnosi na fotografije vakufa poseban značaj imaju arhitektonski planovi ili presjeci vakufskih objekata, koji omogućavaju čitaocu jasniji pregled vakufskih dobara. Ukupno je tretirano trideset osam različitih vakufnama.

U posljednjoj cjelini djela nalazi se rječnik općih pojmova u vezi sa vakufima, te spisak korištenih izvora i literature u kojima se tretira vakuf o kome je riječ.

Djelo "Bursa Vakfiyeleri I" s jedne strane na pregledan način donosi podatke o nekim od najstarijih vakufnama osnovanih u Osmanskom Carstvu, a s druge strane predstavlja vrijedan primjer metodološkog pristupa obradi vakufnama kao diplomatskih dokumenata, jer su vakufname imale istovjetan obrazac pisanja na području cijeloga Carstva, pa tako i na području Bosne i Hercegovine.

Hamza Lavić